

УДК 911.3:339.1

Маркун В.Р.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Зовнішня торгівля України: сучасний стан та перспективи

Розглянуто зовнішню торгівлю як систему заходів, що здійснюються країною, спрямованих на досягнення економікою даної країни певних переваг на світовому ринку та, одночасно, на захист внутрішнього ринку від конкуруючих імпортованих товарів. Визначено головних торгових партнерів, охарактеризовано структуру експорту й імпорту країни. З'ясовано, що товарна структура зовнішньої торгівлі України має чітко виражений сировинний характер. Основу товарної структури експорту представляють недорогочінні метали й вироби з них, продукція хімічної промисловості, мінеральні продукти. У загальному обсязі імпорту товарів переважають мінеральні продукти, машини, устаткування, продукція хімічної промисловості, засоби транспорту. Основні позиції структури експорту послуг займають транспортні послуги, зокрема, трубопровідного транспорту. В імпорту послуг також найбільшу частку в загальному обсязі складають транспортні послуги. З'ясовано, що значні надходження серед країн ЄС здійснювались із Німеччини, Польщі, Італії, Угорщини. Основними товарами, які закуповує Україна в Європейських країнах, є паливо мінеральне, нафта і продукти її перегонки, механічні та електричні машини, пластмаси, полімерні матеріали, фармацевтична продукція. Найсуттєвіші експортні поставки серед країн ЄС здійснювались до Польщі, Італії, Німеччини та Угорщини. Україна задовольняла потреби цих країн в чорних металах, рудах, електричних машинах, зернових культурах, жирах та олії тваринного або рослинного походження. Зазначено, що стратегія нарощування національного експорту полягає не тільки в збільшенні його обсягів, а й в створенні довгострокових конкурентних переваг, стабільному розширенні та якісному поліпшенні на їх основі позиції України.

Ключові слова: зовнішня торгівля, імпорт, експорт, товарна структура, торговельні відносини.

Маркун В.Р. Внешняя торговля в Украине: текущее положение и перспективы. Внешняя торговля рассматривается как система мер, направленных на достижение экономикой преимуществ этой страны на мировом рынке и, одновременно, для защиты внутреннего рынка от конкурирующих импортируемых продуктов. Определенно основных торговых партнеров, охарактеризовано структуру экспорта и импорта страны. Показано, что товарная структура внешней торговли Украины имеет четко выраженный минеральный характер. Основу товарной структуры экспорта представляют драгоценные металлы и изделия с них, продукция химической промышленности, минеральные продукты. В общем объеме импорта товаров преобладают минеральные продукты, машины, оборудования, продукция химической промышленности, транспорта. Основные позиции в структуре экспорта услуг занимают транспортные услуги, в частности, трубопроводный транспорт. Также в импорте услуг значительную часть составляют транспортные услуги. Показано, что значительные поступления среди стран ЕС были из Германии, Польши, Италии, Венгрии. Основные товары, которые покупает Украина в европейских странах, есть минеральное топливо, нефть и продукты перегонки, механические и электрические машины, пластиковые, полимерные материалы, фармацевтическая продукция. Наиболее экспортные поставки среди стран ЕС осуществлялись в Польшу, Италию, Германию и Венгрию. Украина удовлетворяла потребности этих стран в черном металле, руде, электрических машин, зерновых культур, жира и масла животного или растительного происхождения. Отмечено, что стратегия увеличения национального экспорта состоит не только в увеличении его объема, но и в создании долгосрочных конкурентных преимуществ, стабильном расширении и качественном улучшении позиции Украины на их основе.

Ключевые слова: внешняя торговля, импорт, экспорт, товарная структура, торговые отношения.

Markun V.R. Foreign trade in Ukraine: current situation and prospects. Foreign trade is considered as a system of measures implemented, aimed at achieving economies of this country's advantages in the global marketplace and, simultaneously, to protect the internal market from competing imported products. Defined main trade partners, characterizes the structure of the export and import of the country. It is

shown that the commodity structure of foreign trade of Ukraine has clearly pronounced mineral character. The basis of the commodity structure of exports represent non-precious metals and products, products of chemical industry, mineral products. In total import of goods is dominated by mineral products, machinery, equipment, products of chemical industry, transportation. The basic position of the structure of exports of services take transport services, in particular, pipeline transport. Also in the largest share of imports in total make up the transport services. It is shown that significant revenues among EU countries came from Germany, Poland, Italy, Hungary. The main goods, which buys Ukraine in European countries, there are mineral fuel, oil and products of its distillation, mechanical and electrical machinery, plastic, polymer materials, pharmaceutical products, means of ground communication, in addition to the train. The most sufficient export among EU countries came to Poland, Italy, Germany and Hungary. Ukraine to meet the needs of these countries in the ferrous metals, medium, electrical machines, cereals, fats and oils of animal or vegetable origin. Noted that the strategy of increasing national exports is not only increasing its volume, but also in creating long-term competitive advantage, stable expansion and qualitative improvement of Ukraine's position on their basis.

Key words: foreign trade, import, export commodity structure, trade relations.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світове господарство зумовила активізацію міжнародних зв'язків України у всіх сферах економіки. У зв'язку з поширенням процесу регіоналізації у світі Україна розвиває зовнішньоторговельні відносини з іншими країнами. У сучасних умовах інноваційних змін у світовому співтоваристві практична реалізація пріоритетних напрямків зовнішньої торгівлі України має особливу актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне обґрунтування проблеми розвитку зовнішньої торгівлі України привертало увагу багатьох вчених, серед них: Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В., Горін Н.В., Марцин В.С., Андрійчук В.Г. та інші. Однак, не всі аспекти проблеми отримали своє відображення в економічній літературі.

Мета дослідження – аналіз торгівельної політики України, торгівля в умовах політичної та економічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні два десятиріччя в Україні відбувалися істотні економічні зрушення, що позначилися на її зовнішньоекономічній діяльності, однак країна так і не змогла зайняти провідне місце у світовому торгівельному просторі. Україна здійснила низку успішних кроків на шляху інтеграції до світового економічного простору. Серед них слід відзначити визнання ЄС, США та Бразилією ринкового статусу економіки України; укладання 60 міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування (усі країни Європи та СНД, а також країни Азії, Північної та Південної Америки і Африки); набуття Україною 16 травня 2008 року членства у СОТ; підписання Україною 18 жовтня 2011 року Договору про зону вільної торгівлі СНД; підписання 27 червня 2014 року економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС.

В 2013 р. найбільшим торговим партнером України була група країн СНД – 36%, на другому і третьому місці були країни ЄС – 31% та Азії – 23% відповідно. Натомість, в 2014 р. товарообіг України перерозподілився: перше місце посіли країни Євросоюзу – 35,5%, на друге місці перемістилися країни СНД – 29%, а частка країн Азії зросла на 1%, при цьому, зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами з 217 країн світу.

Переорієнтація України на торгівлю з ЄС є пріоритетом, хоча й не завжди це було позитивним для України. Варто зазначити, що ще в 2004 р. загальний експорт України до ЄС був у півтора рази, а за товарами – вдвічі більший, ніж до Росії. Вже тоді Україна мала позитивне сальдо зовнішньої торгівлі з ЄС, яке становило 22 млрд. дол., або 17% до українського експорту. Однак внаслідок необґрунтованої

лібералізації імпорту в 2005 р. ситуація в торгівлі України з ЄС різко погіршилася, внаслідок безпідставної ревальвації гривні та зниження мита на широкий спектр товарів, що привело до засилля імпорту. Вже у 2005 р. сальдо зовнішньої торгівлі України з ЄС з позитивного стало негативним, а в 2009 р. внаслідок зростання імпорту (у 1,8 рази) і зменшення експорту, негативне сальдо сягнуло 5,9 млрд. дол., що у співвідношенні до експорту становило 47,2%. У подальші роки ситуація в цьому напрям і ще більше погіршилася, але у 2014 р. негативне сальдо зовнішньої торгівлі України з ЄС скоротилося до 3,7 млрд. дол. (з 10,8 млрд. дол. у 2013 р.). Зменшення розриву між експортом та імпортом відбулося виключно за рахунок зниження останнього. Як бачимо, скасування ЄС з травня 2014 р. великої кількості імпорتنих мит на українські товари не привело до буму їх продажу.

В контексті сказаного варто розглянути більш детально вплив відміни мит на розвиток окремих галузей господарства України. Так, у 2013 р. середня арифметична вартість експорту 1 тонн соняшникової олії до ЄС складала 944 євро. За цим показником Україна опинилася на 8 місці серед усіх імпортерів. Скасування мита допоможе Україні здешевити свою продукцію та піднятися на 5 позицію, що зробить її більш конкурентоспроможною, ніж Російська Федерація, Сербія та Молдова. Це відкриє можливості українським виробникам соняшникової олії до заміщення імпорту цих країн на суму більш ніж 200 млн. євро. В свою чергу, Україна залишає захист свого внутрішнього ринку через залишення в дії імпортного мита на ввезення на територію України соняшникової олії, хоча пропонується змінити його з 20% до 5%.

Якщо говорити про молочну галузь, то від нульових мит у ній виграють лише виробники сирів. На решту продукції діють квоти, зокрема, цільномолочної продукції безмитно в ЄС можна експортувати лише 8 тис. тонн на рік, масла – 1,5 тис. тонн, сухого молока – 1,5 тис. тонн.

Скасувавши в односторонньому порядку мита на імпорт товарів з України, ЄС встановив квоти на ввезення деяких товарів, тому українські експортери навіть після відкриття європейського ринку мають пам'ятати про наявність низки обмежень. Високу квоту як і раніше встановлено на ввезення пшениці (950 тис. тонн), кукурудзи (400 тис. тонн) та інших зернових. Консервовані овочі – наприклад, оброблені помідори – без оплати мита можна доставляти до Європи в обсязі 10 тис. тонн, свинину – до 40 тис. тонн. Незважаючи на обмеження, є відмінна можливість продати європейцям яйця, мед, спиртні напої, спеції та прянощі, а також соки.

Скасування мит позитивно вплине і на українську металургію, яка продає до Європи 42% чавуну, 39% феросплавів і 20% сталевих прокату, надавши українським промисловцям цінову перевагу перед аналогічними товарами з Росії і Китаю. Проте в ЄС діють антидемпінгові мита на ввезення трубної продукції з України: на безшовні труби – від 12,3% до 25,7%, на зварні – від 10,7% до 44,1%, довгомірного прокату – 51,8%. Якщо Україні доведеться піти на скасування мит у відповідь, металургія може постраждати. Наприклад, скасування мит на лом металів, що є сировиною для українських сталеварів, через вільний вивіз з країни може посилити їх нестачу на вітчизняному ринку.

Мало від скасування мит виграє важка промисловість та машинобудування. Адже щоб стати конкурентоспроможними за якістю і ціною в машино-, літакобудуванні, Україні потрібно від 3 до 10 років.

Ще одна галузь, яка не відчує зниження мит, – це легка промисловість.

Щоб отримати обнуління мита, тканини повинні бути вироблені на території України або Євросоюзу. Україна ж працює на давальницькій сировині, а заміщення на тканини українського виробництва не вирішить проблему, оскільки вони не пройшли європейську сертифікацію.

Отже, скасування мит ЄС має як позитивну, так і негативну сторони.

У зовнішній торгівлі між Росією та Україною продовжуються тенденції структурного спаду, які мали місце в попередні 14 років. За 2014 р. частка України в зовнішньому торговому обороті Росії знизилася з 4,6 до 3,5%, а частка Росії в обороті України – з 27,3 до 23,9%. Великою мірою це закономірності диверсифікації зовнішньої торгівлі постсоціалістичних країн, але у 2014 р. додалися ще санкції, торгові обмеження, торгова війна та військово-політичний чинник тощо.

Узагальнюючою характеристикою зовнішньоекономічної діяльності країни є зведені дані про обсяги торгівлі.

Як видно з рис. 1, до кризи 2008 р. в Україні спостерігалось поступове

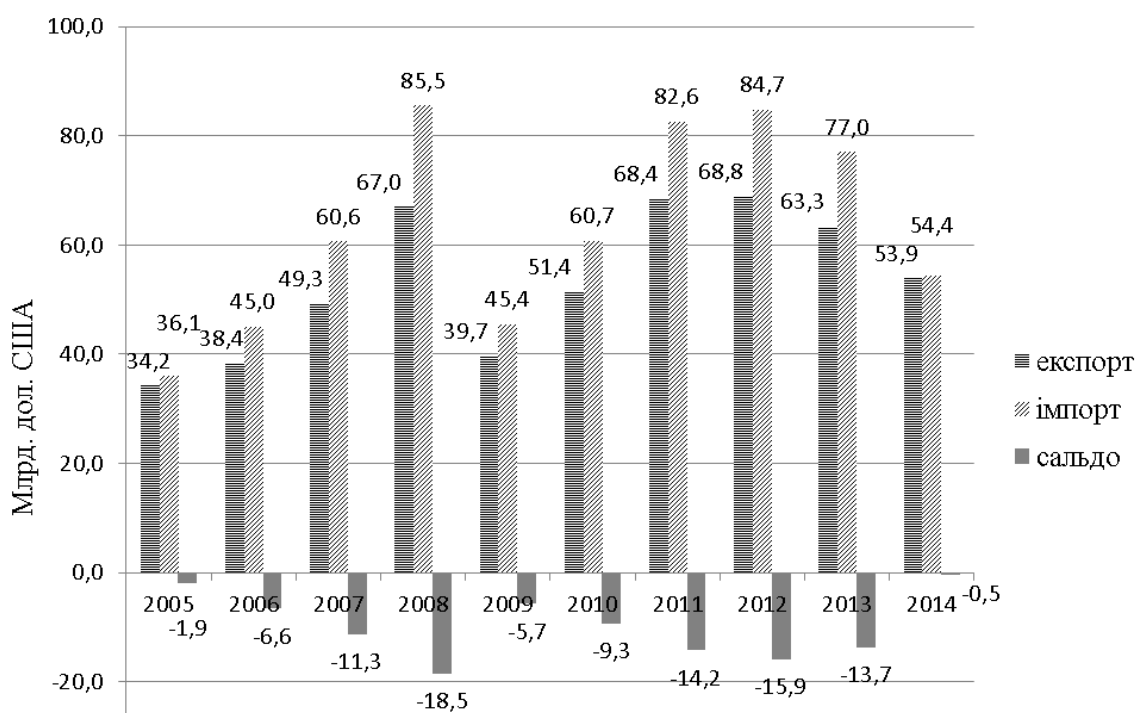

Рис. 1. Динаміка показників експорту та імпорту товарів України. За [1]

нарощування обсягів зовнішньоекономічної діяльності, хоча в частині імпорتنих операцій воно відбувалося швидше, ніж в частині експортних. Проте початок економічної кризи викликав певні зміни: падіння обсягів торгівлі зумовило скорочення попиту та переорієнтацію світових торгових ринків, при цьому зменшення обсягів експорту було трохи менш відчутним порівняно з імпортом (40,7% та 46,9% відповідно). У 2009 р. криза дала про себе знати повною мірою – падіння імпорту було стрімкішим ніж експорту і у 2009 р. імпорт товарів був майже вдвічі менший ніж у 2008 р., проте низхідна динаміка як імпорту так і експорту змінилася висхідною вже в наступному 2010 р. За 2011-2012 рр. обсяги експорту та імпорту поступово почали зростати, але за останні два роки негативна тенденція знову відновилась.

За 2014 р. експорт товарів становив 53913,5 млн. дол. США, імпорт –

54381,8 млн. дол., порівняно із 2013 р. експорт скоротився на 13,5%, імпорт – на 28,3%. За останнє десятиліття сальдо зовнішньої торгівлі постійно коливається, але, на жаль, все ще залишається негативним, коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,99 (у 2013 р. він становив 0,82).

Зменшення імпорту значною мірою зумовлене зниженням купівельної спроможності економіки загалом і населення, зокрема. Проблеми в роботі металургійних підприємств, крім скорочення експорту, призводять і до серйозного зниження імпорту продукції, оскільки частка імпортової сировини і матеріалів у собівартості цих виробництв досить вагома. Так, частка імпорту у вартості продукції металургії становить 37%, виробництва коксу – 49%, хімічній промисловості – 45%, машинобудуванні – 30%. Тому скорочення експорту і виробництва для потреб внутрішнього ринку гальмує імпорт.

Отже, різке падіння імпорту в Україну з інших країн відбувається в результаті девальвації гривні, яка зробила імпорт менш доступним, загальним скороченням доходів усіх економічних суб'єктів на фоні падіння виробництва, обмеженням доступу до фінансових ресурсів внаслідок банківської кризи та припинення притоку іноземного капіталу.

Проаналізуємо більш детально товарну структуру експорту та імпорту. Так, до країн Європейського Союзу було експортовано товарів на суму 17004,7 млн. дол., або 31,5% від загального обсягу експорту, в порівнянні з 2013 р. експорт зріс на 431,2 млн. дол., або на 2,6%.

Найсуттєвіші експортні поставки серед країн ЄС здійснювались до Польщі, Італії, Німеччини та Угорщини. Україна задовольняла потреби цих країн в чорних металах, рудах, шлаках, електричних машинах, зернових культурах, жирах та олії тваринного або рослинного походження.

Серед інших країн поставки товарів здійснювались до Росії (механічні машини, чорні метали, продукти неорганічної хімії), Туреччини (чорні метали, насіння і плоди олійних рослин, добрива), Єгипту, Китаю, Індії та Білорусі (рис. 2).

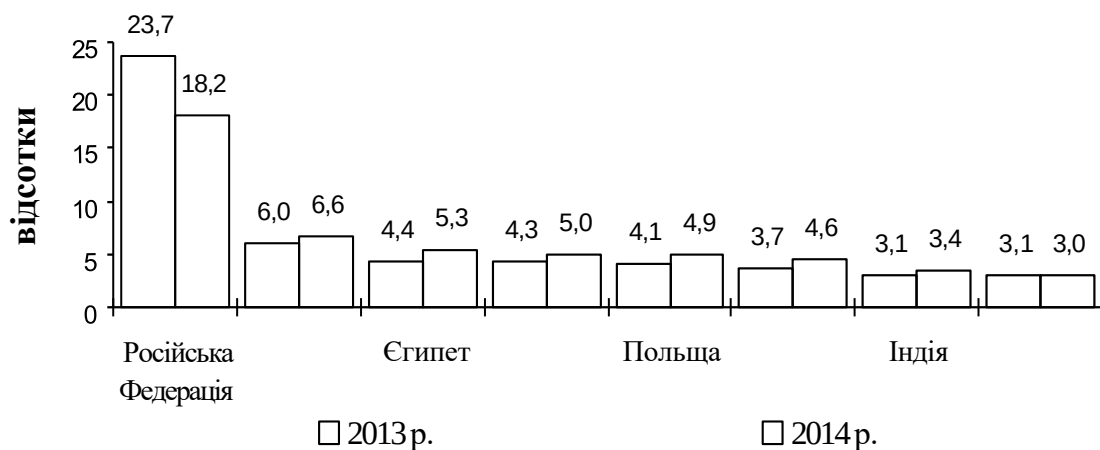

Рис. 2. Частка основних країн-партнерів в експорті товарів Україною. За [1]

У 2014 р. в порівнянні з 2013 р. серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Італії на 5,7%, Єгипту – на 5,3%, Польщі – на 3,9%, та Німеччини – на 2,5%. Одночасно скоротився він до Росії на 33,7%, Білорусі – на 16,7%, Індії – на 7,1% та Туреччини – на 5,1%.

Основу товарної структури українського експорту складали недорогочінні

метали та вироби з них, зокрема чорні метали; продукти рослинного походження, де значна частка припадала на зернові культури; мінеральні продукти, у т.ч. руди, шлак і зола та палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки; механічні та електричні машини; жири та олії тваринного або рослинного походження; продукція хімічної і пов'язаних з нею галузей промисловості та готові харчові продукти (рис. 3).

Рис. 3. Товарна структура експорту України у 2014 р. За [1]

Аналіз структури експорту дозволяє зробити висновок про поступове зниження його товарного асортименту, оскільки обсяг валютних надходжень формується від традиційних товарних груп чорних металів, хімічної промисловості та АПК. На жаль, українська металургія у світовому поділі праці є постачальником напівфабрикатів та прокату з низькою доданою вартістю, які є чутливими до циклічних коливань за рівнями попиту і цін на світових ринках, що пов'язано з технічною і технологічною відсталістю цієї базової галузі економіки при постійному дефіциті інвестицій. Так у 2014 р. частка експорту чорних металів зменшилася на 9,8% порівняно з 2013 р., мінеральних продуктів на 15,1%, в т.ч. руд, шлаку і золи на 8,5%. Водночас, у показниках експорту за 2014 р. спостерігаємо випереджаюче збільшення частки товарів АПК. Найбільший приріст відбувся в експорті овочів – 16,9%, живих тварин – 11,9%, м'яса та їстівних субпродуктів – 9,6%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – 9,3%, зернових культур – 3%.

Економічна і воєнно-політична криза істотно підірвала можливості зовнішньої торгівлі. Досить зазначити, що за перше півріччя 2014 р. промислове виробництво скоротилося на 4,7%. У зоні окупації на Донбасі опинилося 13% промислового виробництва України. Експорт металопродукції в 2014 р. знизився на 13,1%. Утримати результати вдалося за рахунок збільшення поставок до ЄС, хоч поставки до Росії зменшилися. З відомих причин уже припинили роботу такі великі металургійні підприємства як Єнакіївський, Макіївський, Алчевський і Донецький металургійні заводи, «Стахановський завод феросплавів», «Донецький електрометалургійний завод» та «Електросталь».

Хімічна галузь опинилася у ще скрутнішій ситуації. Експорт її товарів за 2014 рік зменшився порівняно з минулим роком на 23,8%. Два найбільші експортно-орієнтовані підприємства – концерн «Стирол» і Северодонецький

«Азот» – розташовані в зоні АТО і припинили роботу. Ці заводи давали близько половини українського експорту хімічної продукції, аналогічна ситуація і з двома великими хімзаводами, які знаходяться в анексованому Криму – «Кримський титан» і «Кримсода» і підконтрольні РФ.

Імпорт товарів із країн Європейського Союзу становив 21059,8 млн.дол., або 38,7% від загального обсягу, та зменшився проти 2013 р. на 5707,1 млн.дол., або на 21,3%.

Значні надходження серед країн ЄС здійснювались із Німеччини, Польщі, Італії, Угорщини. Основними товарами, які закуповує Україна в Європейських країн, є паливо мінеральне, нафта і продукти її перегонки, механічні та електричні машини, пластмаси, полімерні матеріали, фармацевтична продукція, засоби наземного зв'язку, крім залізничного. Проте обсяги поставок даних товарів зазнали суттєвого скорочення. У порівнянні з попереднім роком, імпорт засобів наземного транспорту зменшився на 56,7%, паперу та картону – на 34,3%, механічних машин – на 29,9%, різноманітної хімічної продукції – на 26,8%, електричних машин – на 20,5%, а також фармацевтичної продукції, пластмас, полімерних матеріалів.

Найбільша частка імпорту надходить з Росії (паливо мінеральне, нафта і продукти її перегонки, механічні та електричні машини) та Китаю (електричні та механічні машини, пластмаси, полімерні матеріали), (палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, засоби наземного транспорту, крім залізничного, добрива) (рис. 4).

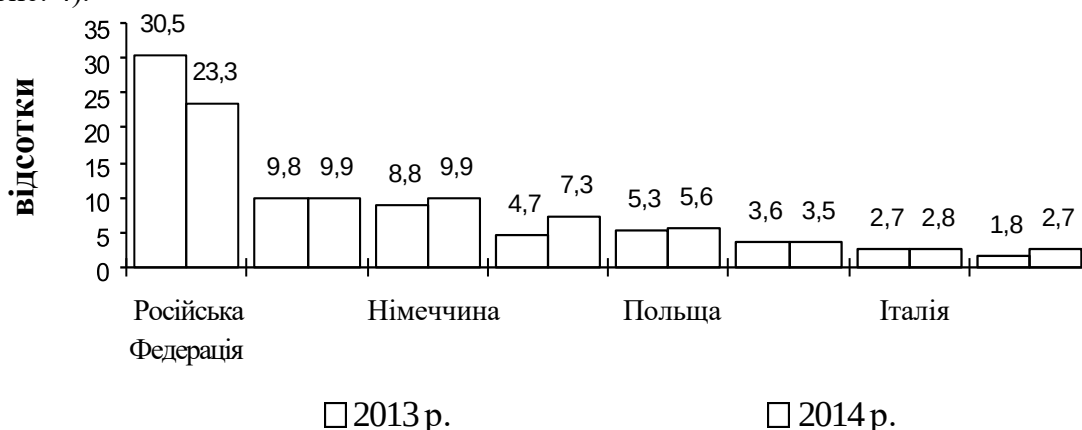

Рис. 4. Частка основних країн-партнерів в імпорті товарів України. За [1]

Проти 2013 р. імпорт товарів збільшився тільки з Білорусі на 10,7% та Угорщини на 4,6%, з решти найбільших країн-партнерів зменшився: з Росії – на 45,1%, США – на 29,9%, Китаю – на 27,4%, Італії – на 26,9%, Польщі – на 24,3% та Німеччини – на 19,5%.

В структурі імпорту товарів лідирують мінеральні продукти, у т. ч. палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки. Основне місце в імпорті країни займає нафтогазовий сектор. У 1998 році було прийнято рішення централізувати під державу всі закупівлі та розподіл природного газу всередині України, для чого було створено НАК «Нафтогаз України». Відтоді компанія і є найбільшим імпортером газу. За надскладний 2014 рік НАК встановив чотири рекорди своєї діяльності: 1) обсяг імпорту газу в Україну став мінімальним за весь час незалежності; 2) було імпортовано мінімальний обсяг імпорту газу з Росії; 3) 4 млрд. кубометрів газу Україна отримала з Європи по реверсу (постачання здійснювалося з Польщі,

Угорщини та Словаччини); 4) обсяг дефіциту НАКу склав 110 млрд. грн. (причиною цього були низькі внутрішні тарифи на газ).

Вагома частка в структурі імпорту товарів припадає на поставки механічних та електричних машин, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості. Також у значних об'ємах Україна імпортує недорогоцінні метали та вироби з них, у т.ч. чорні метали, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби, готові харчові продукти, продукти рослинного походження, текстильні матеріали та текстильні вироби (рис. 5).

Рис. 5. Товарна структура імпорту України у 2014 р. За [1]

За 2014 р. надзвичайно скоротилася частка імпорту засобів наземного транспорту, літальних апаратів (на 54,3% у порівнянні 2013 р.), недорогоцінних металів та виробів з них (на 32,4%), текстильних матеріалів (на 21,7%) та ін.

Для дослідження динаміки та характеристики особливостей зовнішніх торговельних відносин України невід'ємним елементом аналізу, окрім експортно-імпортних операцій за товарними категоріями, є й експортно-імпортні операції послугами. Аналіз статистичних даних за останні 15 років свідчить, що протягом цього часу загальний експорт послуг Україною розвивався динамічно, за винятком 2009 року, коли внаслідок кризи в економіці він скоротився (табл. 1). В аналізованому періоді відбулися суттєві зміни у напрямках експорту послуг України. Так, якщо в 2001 р. найбільша частка цих послуг була зорієнтована на Росію (58,2% загального обсягу експорту послуг України), відповідна частка ЄС становила лише 15,5%, а вартісний обсяг експорту українських послуг до РФ перевищував відповідний показник до ЄС у 3,7 рази, то у 2008 р., частки основних торгових партнерів нашої країни вирівнялися, а на сьогодні і за абсолютним, і за відносним показником переважає ЄС.

За останні 10 років Україна стабільно більше імпортувала послуг з ЄС, аніж з Росії. У 2014 році наша держава купила у ЄС у 3,4 рази більше послуг, ніж у Росії. Пояснюється це насамперед тим, що Україна купує в Європі більш якісні, специфічні, а тому і дорожчі послуги. Зазначені тенденції дозволяють говорити,

Таблиця 1

Торгівля України послугами. За [1]

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Експорт послуг всього, млн. дол.	6135	7506	9039	11741	9598	11759	13792	13599	14233	11273
у т.ч. до країн Європи	1870	2361	3154	4176	2936	3298	4104	4027	4196	3889
Частка країн Європи в експорті послуг України, %	30,5	31,5	34,8	35,6	30,6	28,0	29,8	29,6	29,5	34,5
Імпорт послуг, всього	2935	3719	4981	6468	5174	5448	6235	6736	7523	5676
у т.ч. з країн Європи	1220	1704	2402	3489	2640	2421	2814	3056	4212	2946
Частка країн Європи в імпорті послуг Україною, %	41,6	45,8	48,2	53,9	51,0	44,4	45,1	45,4	56,0	51,9
Сальдо торгівлі послугами	3200	3787	4058	5273	4424	6311	7557	6863	6710	5597

що сьогодні ЄС посів місце найбільшого торговельного партнера України з послуг, потіснивши РФ.

Зовнішньоторговельні операції послугами у 2014 р. Україна здійснювала з партнерами зі 218 країн світу. Обсяг експорту послуг у цьому році становив 11273,3 млн. дол. США, імпорт – 5676,1 млн. дол. Порівняно із 2013 р. експорт скоротився на 20,8%, імпорт – відповідно на 24,6%. Позитивне сальдо становило 5597,2 млн. дол. (у 2013 р. також позитивне 6710,2 млн. дол.). Утворення позитивного сальдо, як в попередні роки, зумовлене перевищенням обсягів експорту над обсягами імпорту послуг. На формування позитивного сальдо вплинули в основному обсяги транспортних послуг, послуг з переробки матеріальних ресурсів, послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг.

Як в експорті, так і в імпорті послуг основними країнами-партнерами України залишаються Росія, Велика Британія, Німеччина, США, Кіпр, Віргінські Острови, Польща. Серед найбільших країн-партнерів в експорті послуг відбулося найбільше зростання обсягів послуг, наданих Нідерландам (у 2,2 рази), Латвії (у 2,2 рази), Естонії (майже у 2 рази), Кіпру (на 11,6%), Туркменістану (на 18%). Натомість зменшилися обсяги експорту послуг Російської Федерації (на 33%), Бельгії (у 4,5 рази), Швейцарії (на 19,5%), Віргінським Островам (на 44,3%).

Серед основних країн-партнерів в імпорті послуг відбулося найбільше зростання обсягів послуг, одержаних від Мальти (у 25,3 рази), Білорусі (на 81,5%), Туркменістану (на 81,8%), а також Швейцарії, Латвії, Словаччини. Натомість зменшилися обсяги імпорту послуг від Кіпру (у 2,1 рази), Великої Британії (на 35,3%), Російської Федерації (29,1%), Німеччини і США.

Протягом останніх років основні позиції структури експорту послуг залишилися майже незмінними. У 2014 р. серед послуг, що було надано Україною, значну частку від загального обсягу експорту традиційно займали транспортні послуги (53,3%), зокрема трубопровідного транспорту (19,6% від загального обсягу). На експорт послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних припадало – 14,3%, на послуги з переробки матеріальних ресурсів – 11,6%, ділові послуги – 11%. Як бачимо, структура вітчизняного експорту послуг за досліджуваний період вирізняється своєю монокультурністю через значне домінування частки транспортних послуг, хоча їхній загальний обсяг упав на

24,7% у порівнянні з 2013 р. за рахунок зниження промислового виробництва в регіоні, й, відповідно, скорочення обсягів перевезень.

Структура українського імпорту послуг також залишається майже незмінною протягом останніх років. Найбільшу частку в загальному обсязі імпорту послуг у 2014 р. склали транспортні послуги – 23,7% (за рахунок одержання послуг повітряного, залізничного та морського транспорту), ділові – 17,2%, послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю, – 14,1%, пов'язані з подорожами – 11,5%, державні та урядові – 10,3%, у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 8,8%.

Найактивніше здійснювали експортно-імпортні операції з послугами підприємства м. Києва, Одеської, Донецької, Дніпропетровської, Київської та Миколаївської і Львівської областей.

Висновки. Оскільки для світової економіки характерна постійна зміна кон'юнктури, Україні необхідна розробка національних програм, які дозволять утримувати та збільшувати частку українського експорту на європейський ринок. У цілому стратегія нарощування національного експорту полягає не тільки в збільшенні його обсягів, а й в створенні довгострокових конкурентних переваг, стабільному розширенні та якісному поліпшенні на їх основі позиції України.

Отже, роль нашої країни у світовому торговельному просторі наразі залишається незначною. Україна не спромоглася вийти на високотехнологічні ринки зі своїми товарами, залишившись сировинним придатком розвинутих країн. Структура зовнішньої торгівлі не стимулює економіку до інноваційного розвитку, тому без негайних реформ у внутрішній політиці та зміни зовнішніх пріоритетів буде неможливо покращити місце України у світовому торговельному просторі.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / режим доступу www.ukrstat.gov.ua.
2. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2013 р. Статистичний збірник. – К.: 2014. – 156 с.
3. Зовнішня торгівля України товарами за 2014 р. Експрес-випуск. – К., 2015. – 23 с.
4. Зовнішня торгівля України послугами за 2014 р. Експрес-випуск. – К., 2015. – 12 с.
5. «Невесела ейфорія зовнішньої торгівлі [Електронний ресурс] / режим доступу <http://gazeta.dt.ua>.
6. Стан зовнішньоекономічних відносин із країнами Європейського Союзу за 2014 р. Експрес-випуск. – К., 2015. – 8 с.
7. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Росією. [Електронний ресурс] / режим доступу <http://russia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ru/trade>.
1. Derzhavna sluzhba statistiki Ukraïni [Elektronniy resurs] / rezhim dostupu www.ukrstat.gov.ua.
2. Zovnishnya torgivlya Ukraïni tovarami ta poslugami u 2013 r. Statistichniy zbîrnik. – K.: 2014. – 156 s.
3. Zovnishnya torgivlya Ukraïni tovarami za 2014 r. Ekspres-vipusk. – K., 2015. – 23 s.
4. Zovnishnya torgivlya Ukraïni poslugami za 2014 r. Ekspres-vipusk. – K., 2015. – 12 s.
5. «Nevesela eyforiya zovnishn'oi torgivli [Elektronniy resurs] / rezhim dostupu <http://gazeta.dt.ua>.
6. Stan zovnishn'oyekonomichnikh vidnosin iz kraïnami Êvropeys'kogo Soyuzu za 2014 r. Ekspres-vipusk. – K., 2015. – 8 s.
7. Torgovel'no-yekonomichne spivrobîtnitstvo mîzh Ukraïnoyu ta Rosiïyu. [Elektronniy resurs] / rezhim dostupu <http://russia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ru/trade>.

Подано до редакції 07.09.2015

Рецензент – кандидат географічних наук Г.В. Чернова